

La suor de les pedres invisibles

JOAN-LLUÍS LLUÍS

Vist del cel, amb Google Earth, són línies fines discontinües al mig d'un bosc jove, de poca densitat. Línies més o menys rectes i línies gairebé corbes sense ordre aparent, contingudes en un perímetre d'uns quants quilòmetres quadrats. Vist de prop, és una mena de monument fascinant, però un monument sense afany d'exaltar res, ni d'exhibir cap bellesa plàstica més enllà del legítim orgull tècnic dels qui van aixecar-lo; un monument nascut de la puta necessitat. Són pedres, amuntegaments de milions de pedres que formen xarxes de muralles al mig d'allò que, anys enrere, havien estat camps, pedres arrabassades a la terra per fer conreadissa la terra. La gent de Vinçà, el poble més proper, en diuen els Tarters. I la poquíssima gent que, sense ser de Vinçà, coneix aquest camp de pedres, en diuen els Tarters de Vinçà.

Són parets faraòniques, però de faraons d'espardenyes i pantalons de pana, de mocadors al cap i faldilles apedaçades, sense nom ni llinatge que hagi estat conservat enlloc. Em pregunto quantes generacions de pagesos deuen haver-se succeït per a construir aquestes muralles tan amples que, de fet, serveixen de camins, camins confortables en què, sovint, dues persones es poden creuar sense molestar-se: algunes parets superen els dos metres d'amplada i les més altes, el metre cinquanta d'alçada. I avancen, comencen i s'aturen sense cap lògica aparent per uns ulls profans, es creuen, s'allunyen, pugen i baixen. I arreu s'imposen. A vegades les parets formen esglaons que permeten pujar-hi i baixar-ne més còmodament i, molt regularment, han estat configurades en refugis on esperar que passi la pluja fins potser a passar-hi la nit, en un temps en què la pluja era una enemiga que podia ser mortal. Iglús de pedres encastats a la muralla, amb sostre de volta ovalat i

Els Tarters de Vinçà (Conflent) són una desconeguda versió nord-catalana de l'arquitectura de pedra en sec. Es troben en un territori d'antigues oliveres per on no passen els pagesos des de l'any de la gelada', el 1956. Ara un bosc d'alzines amaga aquestes parets –de fins a dos metres d'amplada– a turistes i curiosos.

JOAN-LLUÍS LLUÍS

Segons Joan-Miquel Tournon, històric fundador de la Llibreria Catalana de Perpinyà, els Tarters

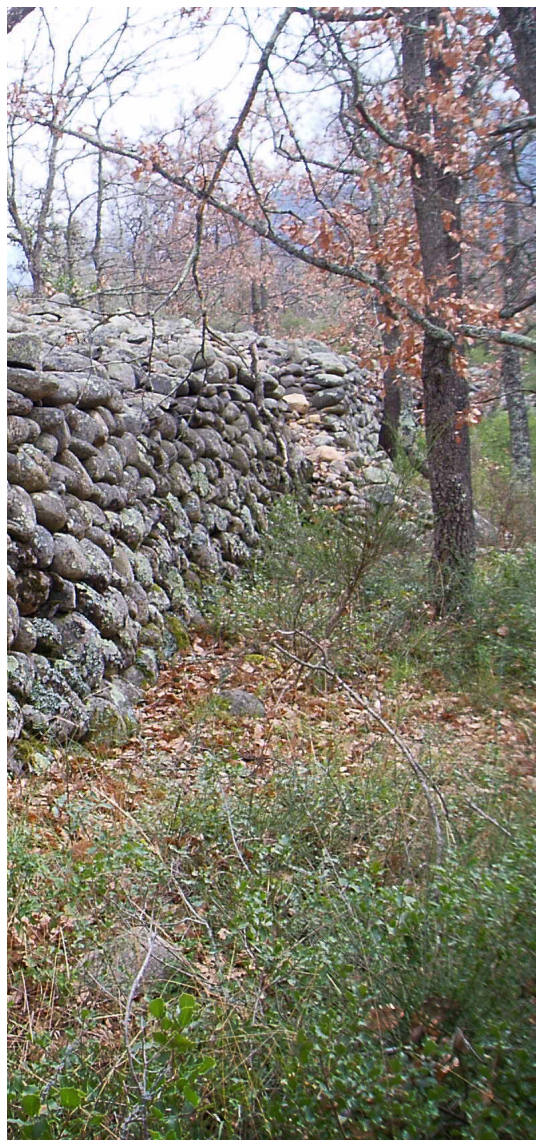
d'on ha desaparegut tot rastre de presència humana contemporània.

Aquesta falta de presència humana demostra fins a quin punt aquest bosc és, ara, testimoni d'una activitat acabada; ni tan sols s'hi troba, per aquí per allà, una llauna de cervesa buida, un rastre de foc, un preservatiu usat, un paquet de cigarrets aixafat, grafits de nits de gresca... Els joves del baix Conflent, certament tan bellugadissos com els altres, no deuen saber res d'aquest lloc; si en sabessin res, crec que no resistirien a la crida del misteri i de la profanació relativa, si només cal quatre minuts de motocicleta per a arribar fins als Tarters, des de Vinça. De fet, són més a prop del veïnat de

JOAN LLUIS LLUIS

A més de colossals parets, els boscos de Vinça amaguen cabanes de pedra en sec.

degueren ser construïts a la fi del XIX.

Sahorla, camí de Finestret, però no els trobareu si algú no us indica com trobar-los: no hi ha cap rètol enlloc que els assenyali, ni al siti mateix ni sobre cap mapa. Així doncs, topa-hi és fruit de l'atzar o, preferentment, d'un contacte local amatent. El meu contacte local s'anomena Joan-Miquel Touron, històric fundador de la Llibreria Catalana de Perpinyà i nadiu de Vinça, i em confirma allò que ja sospitava després d'haver trucat a l'ajuntament d'aquest poble: la memòria local ha esborrat la història d'aquests tarters. "Vam anar als arxius de Vinça, però no hi vam trobar res —diu— no sabem del cert quan ni com es van fer». Touron, però, que de petit caçava amb fura amb el seu pare pels Tarters (una activitat prohibida, és clar), té una teoria argumentada sobre la seva existència, nascuda del coneixement dels canvis socioeconòmics d'aquest tros de comarca. I és una teoria que sembla més convincent que l'explicació sistemàtica i sucada d'autoodi de pretesos erudits locals a qualsevol mostra del geni anònim català, explicació que es podria resumir segons els casos en "Van ser els romans!" o en "Van ser els àrabs!"

Segons Joan-Miquel Touron, tot podria haver començat amb la revolució industrial i l'arribada del tren, a la segona meitat del segle XIX: "En aquell

moment, l'Europa industrial va tenir una necessitat enorme de vi, que era la droga legal dels obrers, com la coca a l'Amèrica del Sud és la droga dels pagesos, i Catalunya Nord, que podia produir vi i podia exportar-lo amb el tren, es va convertir al monocultiu". El resultat d'aquesta transformació de primera magnitud i, en aquells anys, de molta rendibilitat, hauria estat una penúria progressiva de productes de primera necessitat que ja no eren produïts localment en quantitat suficient i, en particular, de l'oli d'oliva. Aleshores, a Vinça, haurien trobat la solució d'atribuir uns terrenys comunals a les famílies més pobres per tal que es dediquessin al cultiu de l'oliu. I a més dels olius hi devien conrear hortalisses i cereals, fet que implicava una neteja sistemàtica de la terra disponible.

Així doncs, si la teoria de Joan-Miquel Touron és exacta, aquests tarters no tindrien gaire més d'un segle i mig d'existència. I, de fet, s'haurien constituït en dues o tres generacions de pagesos entossudits per la pobresa que els empenyia a buidar la terra de les seves pedres. Unes pedres curiosament rodones, polides per un riu que hi devia haver passat durant molt de temps, abans de canviar d'itinerari. I unes pedres de mides diferents segons els llocs, de pedres massives fins a còdols

Sovint els Tarters fan dos metres d'amplada i semblen camins aixecats, pels quals dues persones es poden creuar còmodament.

modestos, que permeten endevinar que la mainada també hi treballava, i devia haver d'agrupar les pedres més petites per fer parets més baixes però també homogènies. En tot cas, si no se sap quan aquests camps van començar a ser abandonats, se sap amb certesa quan van ser abandonats: a l'hivern de 1956, dit l'any de la gelada. En pocs dies d'un fred inaudit arreu de Catalunya Nord van morir els olius, a vegades amb una detonació del tronc vençut pel gel que, diuen, feia plorar els pagesos i que va fer que durant gairebé mig segle l'oli d'oliva de fabricació local desaparegués pràcticament del tot.

Avui, es pot veure com el mateix liquen verdós recobreix els arbres morts fa cinquanta anys i les pedres seques, unint fusta i llenya en un mateix toc de discreta melancolia. Tan sols alguns ramats de vaques de tant en tant hi caminen, pasturant-hi el que poden. I tan sols hi viuen conills, guilles, senglars i teixons, és clar, invisibles, o quasi, durant el dia. I els tarters de mica en mica s'esborren, per aquesta vida animal, per l'efecte de les intempèries i per la vegetació que les rosega i les embolcalla a poc a poc. Avui, les alzines i les esparregueres hi són més fortes que els rebrots d'oliu, i els arbustos espinosos

El futur d'aquestes muralles –obra mestra nascuda de la pobresa– no interessa gairebé a ningú al Conflent

es deixen d'engolir progressivament aquest humil monument. Visiblement, el futur d'aquestes muralles no interessa gairebé ningú al baix Conflent i gairebé ningú no pensa que són una obra mestra, a l'encop cruent i fascinant, nascuda de la pobresa. En particular, ningú no sembla pensar que la memòria històrica d'aquesta comarca rau també en aquestes muralles, i que doncs podria valdre la pena preservar-les, restaurar-les, habilitar-les... “Si en lloc de quedar-se a Cotlliure, Matisse hagués vingut a Vinça i hagués pintat aquests tarters, avui tothom en seria foll, els protegrien, i vindrien turistes per passejar-s'hi”, diu Joan-Miquel Touron, també una mica melancòlic. Però què fèieu, senyor Matisse?

JOAN-LLUÍS LLUÍS (Perpinyà, Rosselló, 1963) és escriptor. Ha estat periodista d'*El Punt* i, com a novel·lista, ha guanyat els premis

Crexells, amb *El dia de l'ós* (La Magrana, 2004), Crítica Serra d'Or per *Aiguafang* (La Magrana, 2008) i el Joan Coromines, que atorga la CAL, amb el pamflet *Converses amb el meu gos sobre França i els francesos* (La Magrana, 2002). Col·labora amb *L'Avenç* i *Presència*, milita en la defensa de la llengua catalana, per la qual cosa ha estat reconegut amb el premi President Lluís Companys; és coautor, amb Pascal Comelade i Aleix Renyé, del *Manifest revulista nord-català* i, a més, col·labora amb el món de la música: signa algunes de les lletres de Blues de Picolat!